

**TÜRKİYE'DE YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLERDEKİ AHLAK GELİŞİMİ
KAVRAMININ İNCELENMESİ**

Dr. Öğr. Üyesi Esra TÜRK¹
Dr. Öğr. Üyesi Nüket Afat²

Özet

İnsanın gelişimi bir bütündür. Doğumdan hayatının sonuna kadar fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişim gibi farklı gelişim süreçleri yaşar. Ahlakî gelişim de bu gelişim süreçlerine paralel olarak şekillenir. Ahlak gelişimi, bireyin doğru ile yanlış birbirinden ayırt etmesini sağlayan bir değer inşa sürecini kapsar. Ahlakî değerler, bireyin toplumun değer yargılarını benimseyerek içinde bulunduğu çevreye uyumunu sağlaması sebebiyle insan hayatını şekillendiren önemli faktörlerden biridir. Toplumsal düzlemde kazanılması beklenen değerler ülkemizde yenilenen MEB programlarının da ana odağını oluşturmuştur. Bu çalışma kapsamında akademik düzeyde ahlakî gelişim ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmaların incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede YÖK tez arşivinden elde edilen ve erişime açık olan lisansüstü tezler doküman incelemesi metoduyla çok boyutlu olarak incelenmiştir. Elde edilen bulgular istatistikî olarak değerlendirilmiştir. Yapılan incelemelerde ahlak gelişimi ile ilgili yeterli düzeyde teorik ve deneysel çalışma bulunmadığı, çalışmaların çoğunluğunun yüksek lisans düzeyinde olduğu ve kadın araştırmacılar tarafından hazırlandığı ve çoğunlukla Profesör unvanlı danışmanlar tarafından yürütülmüş olduğu belirlenmiştir. Çalışmanın sonunda gelecek araştırmalara kaynaklık etmesi umulan önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ahlak, Ahlak gelişimi, Lisansüstü tezler, Analiz

**THE ANALYSE OF CONCEPT OF MORAL DEVELOPMENT IN THE
POSTGRADUATE THESES****Abstract**

Individual development is a whole. From birth to the end of his life, he experiences different developmental processes such as biological, psychological and social development. The moral development of man is also shaped in parallel with these development processes. Moral development involves a process of value building that enables an individual to distinguish between right and wrong. Moral values are one of the important factors shaping the human life because the individual conforms to the surrounding environment by adopting the value judgments of the society. The values expected to be acquired at the social level constitute the main focus of the renewed MEB programs in our country. Within the scope of this study, it is aimed to examine postgraduate studies related to moral development at academic level. In this frame, postgraduate dissertations obtained from YÖK theses archive and open to access were examined in multi-dimensions by document examination method. The findings were evaluated statistically. It has been determined that there are not sufficient theoretical and experimental studies on moral development and most of the studies have been conducted by female researchers at the graduate level and mostly carried out by professors. At the end of the study, proposals have been made for future researches.

Keywords: Ethics, Moral Development, Post Graduate Theses, Analysis

Özgün Araştırma / Original Article

¹ Sorumlu yazar/Corresponding Author, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Türkiye, esra.turk@izu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-5667-6101

² İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Türkiye, nuket.afat@izu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-4247-025X

GİRİŞ

Ahlak, nasıl ve neye göre davranmamız gerektiğini bildiren ve davranışlarımıza yön veren kuralları belirleyen bir disiplindir. (Başdemir, 2007) Sözlükte, bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları (Tdk) olarak tanımlanmaktadır. Ahlak, aynı zamanda insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen bir kurallar sistemidir. Ahlakın temel yapısını iyiliğe ulaşma ve kötülükten sakınma oluşturur. (Güngör, 2010) Ahlak konusundaki eksiklik aileden iktisata, sosyal hayattan yaşam tarzına tüm alanları olumsuz yönde etkiler.

İnsan biyo psiko-sosyal bir varlıktır. Doğumdan ölüme kadar devam eden, zaman içerisinde yaşa bağlı olarak görülen, düzenli ve birbirini izleyen bir değişim ve gelişim süreci geçirir. Ahlak gelişimi, bireyin bilişsel gelişimine paralel olarak sosyal çevresiyle etkileşimi çerçevesinde ilerlemektedir. Dolayısıyla, ahlak bilişsel, duygusal ve sosyal becerileri gerektiren, çok boyutlu ve girift bir yapıdır. İnsan ahlak sahibi olarak doğmamakla birlikte (Sâtı Bey, 2002) biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimi ahlaklı bir kişilik sahibi olmasına elverişlidir (Guillaume, 1970). İnsanların ahlakî özellikleri büyüme ve gelişme süreçlerinde kazanılır. Ahlakî gelişim erken yaşlarda, çocuğun yakın çevresi anne-baba-bakıcılar ile ilk ilişkileri sonucu başlar. Çocukta ahlak kavramının temelleri oluşmaya başlar. Ancak çevrenin desteği diğer gelişim alanlarında olduğu gibi ahlakî gelişim alanında da oldukça önemlidir. Çevreden gelen tepkilerle belirlenen davranışlara ilişkin ilk izlenimler ve bilgiler giderek ahlakî davranışlara ve ahlak kurallarına temel olur (Gündüz, 2010). Çocuk büyüdükçe diğer bireylerin duygularını, doğru ve yanlış kavramlarını ve toplum kurallarını tedrici bir biçimde anlamaya başlar. Çocuğun kabul görmüş ahlakî kuralları öğrenmesi ve bunlara uymadığında duygusal rahatsızlık ya da suçluluk hissetmesi, kurallara uyduğunda duygusal doyum hissetmesi; toplumun kuralları ve beklentileri çerçevesinde kendisini denetleyebilmesi beklenir. Ancak ahlakî gelişim ile toplumun tüm değerlerine kayıtsız şartsız edilgin bir uyum değil topluma etkin bir uyumu sağlamak için değerler sistemi oluşturma süreci ifade edilmektedir.

Gelişim Psikolojisi açısından ahlakî gelişim (Çiftçi, 2009),

1. Normların içselleştirilmesi, dışsal kontrol veya zorlama olmaksızın bireyin sorumluluklarını yerine getirmesine ilişkin tutum içinde olması
2. Adalet duyarlılığı, sosyal sistemdeki kaynakların alışverişi ve paylaşımına ilişkin kurallar ve hak-haksızlık, doğru-yanlış hakkında adalet bilinci ve duyarlılığı
3. Kendi ihtiyaç ve çıkarlarından vazgeçebilme, başkalarının ihtiyaçlarının karşılanabilmesi konusunda empati, sorumluluk, suçluluk gibi duyguların hissedilerek, yardımlaşma veya manevî açıdan tatmin eden duyguların yaşanabilmesi durumudur.

Farklı psikoloji kuramları ahlak gelişiminin farklı yönlerine odaklanmıştır. Bilişsel kuramlar (Piaget, Kohlberg) ahlak yargıları üzerinde dururken, psikoanalitik kuramlar (Freud) ahlakın duygusal boyutu, özellikle de suçluluk ve kaygı boyutları üzerinde durmuştur. Sosyal öğrenme kuramı (Bandura) ise ahlakın daha çok toplumsal yönüne vurgu yapmıştır. Ahlak gelişimi konusunda ilk modellerden birini Piaget geliştirmiştir. Kohlberg ise Piaget'in görüşlerinden esinlenerek kendi adıyla anılan bir kuram geliştirmiştir.

Ahlakî gelişim kişilik gelişiminin önemli bir boyutunu oluşturur. Ahlak gelişimi bir yönüyle bireylerin daha mutlu olmalarına, yaşadıkları hayattan memnun kalmalarına katkı sağlarken bir yönüyle de toplumsal barışı, toplumsal uyumu sağlamayı hedeflemektedir. Bireyin daha mutlu olması, yaşadığı topluma uyum sağlaması ve var olan yetenekleri geliştirebilmesi açısından son derece önemlidir. Bireylerin karakter gelişimine destek olma, doğru ile yanlış ayırt edebilecek ahlakî olgunluğa sahip, ortak değerleri benimsemiş bireyler yetiştirme bütün eğitimsel faaliyetlerin başarmak istediği genel bir amaçtır. Eğitimin amacı davranış değişikliğine yol açmak olduğuna göre eğitim süreçleri ahlak, erdem ve etik gibi kavramlarla yakından ilgilidir (Ekşi & Katılmış, 2016). İnsanın eğitim aracılığıyla bazı nitelikler edinebileceğini ifade eden Kant'a göre ahlak eğitimi, mutlaka eğitimin bir parçası olmalıdır. Zira bireyin herkes tarafından kabul edilebilir niteliklere sahip olması ve buna uygun davranması ahlak eğitimiyle mümkündür (Kant, 2007). Dewey'e göre de, ahlak gelişimi bireyin eğitimi ile ilişkilidir ve eğitim bireyde

değerler sisteminin gelişmesini sağlar. Eğitim sürecinde bireyin davranışını etkileyen ve geliştiren, onu daha iyi duruma getiren “ahlakî fikirler” oluşarak ahlakî yargının temeli atılmış olur.(Dewey, 1976)

Araştırmanın Amacı

Son yıllarda meydana gelen hızlı sosyal, teknolojik gelişmeler sonucunda ortaya çıkan ahlakî krizler ahlakî eğitimi zorunlu hale getirmektedir. Bu çerçevede hem dünya genelinde hem de ülkemizde bireylere ahlakî değerleri kazandırma ve ahlakî gelişimini destekleme noktasında arayışlar devam etmektedir. Bu gelişmelere bağlı olarak öğretmen yetiştirme programlarında ahlakî gelişim vurgusu da artmıştır. Ülkemizde müfredatlarda yapılan son değişiklikler ahlakî değerleri eğitim programının odağına yerleştirmektedir. Ancak eğitimsel uygulamaların başarılı olması yeterli akademik çalışmanın varlığına, teorik altyapının sağlamlığına, alanın ihtiyaçlarının ve problemlerinin belirlenerek uygun çözüm yollarının sunulmasına ve alan için nitelikli personelin yetiştirilmesine bağlıdır. Nitelikli insan gücünün yetiştirildiği, bilimsel bilginin üretilip geliştirildiği yer olarak üniversiteler ve üniversitelerde alanla ilgili akademik çalışmalar eğitimi etkin hale getiren unsurlardır. Bu bağlamda müfredat programlarının uygulanabilir olması akademik çalışmalarla yakından ilişkilidir.(Karaman & Bakırcı, 2010)

Bu araştırma çerçevesinde ahlakî gelişim alanında bilimsel araştırmaların en önemli kaynaklarından biri olan lisansüstü çalışmaların ve alana yönelik uzmanlaşmanın ne düzeyde olduğunu ortaya koyabilmek amaçlanmıştır.

Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara cevap aramaktır:

- Ülkemizdeki üniversitelerde ahlak gelişimi alanında kaç tez yapılmıştır?
- Bu tezlerin yıllara, tez düzeyine, yapıldığı üniversiteye, tezlerin araştırma modeline göre dağılımları nasıldır?
- Ahlak gelişimi alanında yapılan tezlerin danışman unvanına, araştırmacının cinsiyetine göre dağılımları nasıldır?
- Bu tezlerin konu alanları ve örneklem grubuna göre dağılımları nasıldır?

Yöntem

Yöntem olarak, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan (Yıldırım & Şimşek, 2006) doküman incelemesi metodu kullanılmıştır. Araştırmada örneklem tayinine gidilmemiş “kendini örnekleyen evren” (Çilenti, 1984) çalışma evreni olarak kabul edilmiştir. Çalışmanın örneklemine Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) web sayfasında (<http://www.yok.gov.tr>) yer alan tez arşivi linkinden yararlanılarak elde edilen ve 07.04.2018 tarihinde erişime açık olan “Ahlak Gelişimi ve Ahlakî Gelişim” bağlamındaki lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Yıl sınırlaması yapılmadan 20 teze ulaşılmıştır. Ancak bu tezlerden 1 tanesi erişime açık olmadığı için çalışma dışında tutulmuş, kalan 19 lisansüstü tez incelenmiştir. İncelenen tezler; yıllara, tezlerin türüne, tezi hazırlayan araştırmacıların cinsiyetlerine, teze danışmanlık yapan öğretim üyelerinin unvanlarına, tezin yapıldığı üniversiteye, tezde kullanılan, araştırma modeline, uygulama yapılan örneklem grubu ve konu alanına göre çok boyutlu olarak incelenmiştir. Yapılan değerlendirmelerde, Kırcaali & İftar'ın (2005) uyarladığı “Sosyal Bilimler Araştırmalarını Değerlendirme Ölçütleri”nden yararlanılmıştır. İnceleme sonucunda elde edilen bulgular istatistikî olarak gösterilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Araştırmanın bu kısmında, elde edilen veriler, çeşitliliğine göre sınıflandırılmış, tablolar oluşturularak yorumlanmaya çalışılmıştır.

Tablo 1. Ahlak Gelişimi İle İlgili Yapılan Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

	1994	1996	1997	2003	2005	2006	2008	2009	2010	2011	2013	2015	2016	Toplam
Frekans	1	1	2	1	1	2	2	1	3	1	1	2	1	19
Yüzde	5	5	11	5	5	11	11	5	16	5	5	11	5	100

Konu ile ilgili ilk çalışmaya 1994 yılında rastlanmıştır. 1994 öncesi ve 2016 sonrası teze rastlanmamıştır. %16'lık oranla en çok 2010 yılında konu ile ilgili tez yazılmıştır. 1997/2003 arası teze rastlanmamıştır. Yenilenen müfredat programları sonrası tezlerde artış olduğu fark edilebilir.

Daha çok olacağı beklenirken ulaşılan yüksek lisans ve doktora sayısı (19) alanın önemi göz önünde bulundurulduğunda oldukça dikkat çekici bulunmuştur. Bu sonuca göre, ahlak gelişimi alanında yıllara göre yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin yetersiz olduğu düşünülmektedir.

Tablo 2. Ahlak Gelişimi İle İlgili Yapılan Tezlerin Tez Düzeyine Göre Dağılımı

Tez Düzeyi	Frekans	Yüzde
Yüksek Lisans	15	79 %
Doktora	4	21 %
Toplam	19	%100

Örnekleme dahil edilen lisansüstü tezlerin % 79'unun yüksek lisans tezi, % 21'inin ise doktora tezi olduğu belirlenmiştir. Bu durum alanla ilgili uzmanlaşmanın yeni başladığını göstermektedir.

Tablo 3. Ahlak Gelişimi İle İlgili Tezlerin Düzeylerinin Yıllara Göre Dağılımı

	1994	1996	1997	2003	2005	2006	2008	2009	2010	2011	2013	2015	2016	Toplam	Yüzde
YL	1		2		1	2	2		2	1	1	2	1	15	79
DR		1		1				1	1					4	21
Toplam	1	1	2	1	1	2	2	1	3	1	1	2	1	19	100

Ahlakî gelişim ile ilgili ilk Doktora düzeyindeki tezin 1996 yılında yapıldığı, ahlakî gelişim ile ilgili ilk Yüksek Lisans düzeyindeki tezin 1994 yılında yapıldığı görülmektedir.

Tablo 4. Ahlak Gelişimi İle İlgili Yapılan Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversiteler	Frekans	Yüzde
ANKARA	2	11
BOĞAZIÇI	1	5
ATATÜRK	5	26
HACETTEPE	1	5
MARMARA	3	16
DOKUZEYLÜL	1	5
SELÇUK	2	11
GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ	1	5
EGE	1	5
SAKARYA	1	5
ERCİYES	1	5
Toplam	19	100

Ahlak Gelişimi ile ilgili yapılan tezlerin üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde; Türkiye'deki 185 üniversitenin sadece 11'inde konunun tez olarak çalışılmıştır. Sadece 5 üniversitede konunun çalışılmış olması, diğer üniversitelerde alana ilgi gösterilmemiş olması düşündürücüdür. Bununla birlikte yapılan tez sayısına göre Atatürk Üniversitesinin (%26) ile birinci sırada olduğu, (%16) ile Marmara Üniversitesinin ikinci sırada olduğu, (% 11) rakamı ile Ankara ve Selçuk Üniversitelerinin üçüncü sırada olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Ahlak Gelişimi İle İlgili Yapılan Tezlerin Araştırma Modeline Göre Dağılımı

MODEL	Frekans	Yüzde
Nicel	18	95
Nitel	1	5
Toplam	19	100

Ahlak Gelişimi ile ilgili yapılan tezlerin % 95'i Nicel modellenmiş olduğu çalışmaları iken sadece 1 tez nitel modellenmiş olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar içinde ahlak gelişim düzeyleri ve buna etki eden etmenlerin incelenmesi ağırlıklı çalışma konularıdır.

Tablo 6. Ahlak Gelişimi İle İlgili Yapılan Tezlerin Danışman Unvanına Göre Dağılımı

Unvan	Frekans	Yüzde
PROFESÖR	8	42
DOÇENT	6	32
YRD. DOÇENT	5	26
Toplam	19	100

Tablo 6'da ahlak gelişimi alanında lisansüstü çalışmaların unvanlara göre dağılımları belirtilmiştir. Lisansüstü tez danışmanlıklarında, Profesör unvanının % 42'lik oranla üst sırada yer aldığı ve % 32 ile Doçent ve % 26'lık oran ile Yrd. Doçent unvanına sahip akademisyenler takip etmektedir.

Tablo 7. Ahlak Gelişimi İle İlgili Yapılan Tezlerin Araştırmacının Cinsiyetine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
KADIN	15	79
ERKEK	4	21
Toplam	19	100

Ülkemizde son üç yılda Lisansüstü eğitim mezunlarında cinsiyet dağılımı ortalama % 55 (kadın), %45 (erkek) iken bu durum ahlak gelişimi ile ilgili tezleri yapan araştırmacılar arasında % 79 kadın % 21 erkek şeklinde dağılmaktadır. Bu durum, ahlakî gelişim alanında, sayısal anlamda kadın araştırmacıların erkeklere oranla çok daha fazla olduğunu göstermektedir.

Tablo 8. Ahlak Gelişimi İle İlgili Yapılan Tezlerin Örneklem Grubuna Göre Dağılımı

Üniversiteler	Frekans	Yüzde
Okul Öncesi (6 öncesi)	3	16
Sadece İlkokul (6-10)	0	0
Sadece Orta okul (11-14)	2	11
Sadece Lise (14-18)	1	5
Sadece Üniversite (18 sonrası)	7	37
İlköğretim (6/14)	4	21
Temel Eğitim (3-10)	1	5
Örneklemsiz	1	5

Toplam	19	100
---------------	-----------	------------

Ahlak gelişimi konulu tezlerin % 37'sinin 18 yaş üstü bireyleri, % 58 'inin ise 18 yaş altı bireyleri örneklem olarak aldığı görülmektedir. Örneklem grubunu sadece ilkokul öğrencilerinin oluşturduğu bir çalışmaya rastlanmaz iken örneklem grubunu sadece üniversite öğrencilerinin oluşturduğu araştırmaların sayısının %37'lik oranla en fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 9. Ahlak Gelişimi İle İlgili Yapılan Tezlerin Konu Alanına Göre Dağılımı

KONU ALANI	Frekans	Yüzde
Din Eğitimi	6	32
Eğitim Öğretim	5	26
Hemşirelik	2	11
İletişim Bilimleri	1	5
İşletme	1	5
Psikoloji	3	16
Spor	1	5
Toplam	19	100

Ahlak Gelişimi ile ilgili yapılan tezlerde belirtilen konu alanında birinci sırada Din Eğitimi (% 32), ikinci sırada Eğitim Öğretim % (22) ve üçüncü sırada da Psikoloji (%16) konu alanlarının çalışıldığı görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bilimsel bilginin üretilmesi açısından üniversiteler toplumlarda oldukça önemli bir rol icra ederler. Lisansüstü eğitimin amacı, öğrencinin bilimsel araştırma yaparak bilgilere erişme, edindiği bilgileri analiz edip yorumlama ve değerlendirme yeteneğini kazanmasını sağlamaktır (ÜAK, 2013). Yazılan tezler araştırmacılara yol göstermekte, var olan problemlere çözümler sunmakta ve alanla ilgili uzmanların yetişmesini sağlayarak ülke ihtiyaçlarının karşılanması ve eğitim programlarının hedeflerine ulaşabilmesi açısından son derece önem arz etmektedir.

Ahlakî gelişim çok boyutlu ve girift bir yapıya sahip olması, insanın diğer gelişim alanları ile ilişkili olması sebebiyle geniş bir çalışma alanına sahiptir. Bu çalışma sonunda insanın gelişiminin önemli bir yönünü oluşturan ahlakî gelişim alanına yönelik çok sayıda lisansüstü çalışmaya ulaşmayı beklerken, alana yönelik akademik ilginin oldukça düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan değerlendirmelerde ahlak gelişimi ile ilgili yeterli düzeyde teorik ve deneysel çalışma bulunmadığı, tezlerin çoğunun ilişkisel tarama modeli olduğu, yüksek lisans düzeyinde gerçekleştirildiği, kadın araştırmacılar tarafından hazırlanmış ve çoğunlukla Profesör unvanlı danışmanlar tarafından yürütülmüş oldukları belirlenmiştir.

Elde edilen bulgular ışığında, ülke genelinde, ahlak gelişimi konulu akademik çalışmalara daha fazla yer verilmesi, teorik ve deneysel desenli çalışmaların artırılması, yurt içi ve yurt dışında yapılan çalışmalar incelenerek; farklı yaklaşımlar, yöntemler belirlenmesi, çalışmaların eğitim programlarına entegre edilmesi, kadın araştırmacılar kadar erkek araştırmacıların da konuya eğilmesi önerilmektedir.

Bilgilendirme / Acknowledgement: 1. Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Yeni Yaklaşımlar Kongresi ICES-2018 9-11 Nisan 2018'de bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

BAŞDEMİR, H. Y. (2007). AHLAK METAFİZİĞİ. TEORİK VE PRATİK YÖNLERİYLE AHLAK. Eds. Kaymakcan, R. & Uyanık, M, İstanbul, DEM Yayınları, 49-65.

ÇİFTÇİ, N. (2009). AHLAK GELİŞİMİ. Eğitim Psikolojisi içinde, 169-215.

ÇİLENTİ, M. (1984). EĞİTİM TEKNOLOJİSİ VE ÖĞRETİM. Ankara: Kadioğlu Matbaası

DEWEY, J. (1976). OKULDA AHLAK EĞİTİMİ. Çev. OĞUZKAN, F. A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları.

EKŞİ, H., KATILMIŞ, A. (2016). UYGULAMA ÖRNEKLERİYLE DEĞERLER EĞİTİMİ.. Ankara: Nobel Yayınları.

GUILLAUME, P. (1970). PSİKOLOJİ. Çev. ŞEMİN, R. İstanbul, İÜEF Yayınları.

GÜNDÜZ, T. (2010). ÜSTÜN ZEKALI ÇOCUKLARDA AHLAK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ. İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1(1), 157-178

GÜNGÖR, E. (2010). AHLAK PSİKOLOJİSİ VE SOSYAL AHLAK. ÖTÜKEN NEŞRİYAT.

KANT, I. (2009). EĞİTİM ÜZERİNE. Say Yayınları.

KARAMAN, S., BAKIRCI, F. (2010). TÜRKİYE'DE LİSANSÜSTÜ EĞİTİM: SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi. II, 94-114

KIRCAALİ İ, G. (2005). SOSYAL BİLİMLER ARAŞTIRMALARINI DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ. Yayınlanmamış Araştırma Raporu.

SATI BEY, M. (2002). EĞİTİM VE TOPLUMSAL SORUNLAR ÜZERİNE KONFERANSLAR. Der. KAFADAR O., ÖZTÜRK, F., Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

ÜAK, (2013). LİSANSÜSTÜ EĞİTİM VE ÖĞRETİM YÖNETMELİĞİ. <http://www.yok.gov.tr>

YILDIRIM, A., ŞİMŞEK, H. (2006). SOSYAL BİLİMLERDE NİTEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ. Seçkin Yayıncılık.

<http://www.yok.gov.tr>

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=AHLAK